

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie

JAROSŁAW HARCZUK
ORCID: 0000-0002-5619-3273
jarekharczuk@onet.eu

Zawieszenie w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego

Academic Teacher Suspension from Duties

UWAGI O SPOSOBIE UNORMOWANIA

Zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków jako część postępowania dyscyplinarnego jest ściśle związane z unormowaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej. Pierwsza po uzyskaniu przez Polskę niepodległości ustawa dotycząca szkolnictwa wyższego – ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich¹ – nie normowała odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich oraz możliwości ich zawieszenia w pełnieniu obowiązków. Po raz pierwszy problematykę tę normuje mające moc ustawy rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 lutego 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół². W art. 26–86 normuje postępowanie dyscyplinarne dotyczące profesorów, w tym w art. 77–83 ich zawieszenie w pełnieniu obowiązków. Na mocy art. 109 rozporządzenia przepisy te stosowane były dosłownie lub analogicznie do zawieszenia adiunktów, kustoszów, konstruktorów (instruktorów), prosektorów, obserwatorów i asystentów starszych w służbie czynnej, w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku. Część przepisów rozporządzenia miała moc obowiązującą do 1958 r. W sposobie unormowania zarówno odpowiedzialności dyscyplinarnej,

¹ Dz.U. 1920, nr 72, poz. 494.

² Dz.U. 1928, nr 24, poz. 204, ze zm.

jak i zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków zasadniczo sytuacji nie zmieniło wejście w życie ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich³. W art. 31 ustawa ta rozszerza jedynie odpowiedzialność dyscyplinarną na docentów, stanowiąc zarazem, że regulujące ją przepisy ustala statut, a po wejściu w życie art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 2 lipca 1937 r. o zmianie ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich⁴ – rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W drugiej połowie lat 30. XX w. inaczej uregulowano odpowiedzialność dyscyplinarną nauczycieli akademickich prywatnych szkół wyższych. Artykuł 4 pkt 3 ustawy z dnia 22 lutego 1937 r. o prywatnych szkołach wyższych⁵ stanowił, że to statut prywatnej szkoły wyższej normuje odpowiedzialność dyscyplinarną dyrektora tej szkoły oraz jej nauczycieli, organizację władz dyscyplinarnych i postępowanie dyscyplinarne. Pierwszym aktem normatywnym po II wojnie światowej zawierającym przepisy odnoszące się do odpowiedzialności dyscyplinarnej jest dekret Rady Ministrów z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego⁶. Jego art. 34 stanowił, że rektor oraz prorektor w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają Wyższej Komisji Dyscyplinarnej dla profesorów szkół akademickich. Ponadto przepis ten odsyłał do rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 lutego 1928 r. Odnośnie do odpowiedzialności dyscyplinarnej docentów dekret w art. 64 odsyłał do rozporządzenia Ministra Oświaty. Nie normował natomiast przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej, kar czy postępowania dyscyplinarnego, w tym możliwości zawieszenia w pełnieniu obowiązków. Sytuacja uległa częściowo zmianie wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki⁷. W art. 61–63⁸ ustawa normowała przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej i kary, a w zakresie organizacji organów dyscyplinarnych oraz trybu postępowania dyscyplinarnego przeciwko pracownikom nauki odsyłała do rozporządzenia Rady Ministrów. Pierwszym aktem normatywnym dotyczącym szkolnictwa wyższego, który zawiera przepisy normujące odpowiedzialność dyscyplinarną i zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, jest ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych⁹. Artykuły 114–125 normowały odpowiedzialność dyscyplinarną, a art. 123 – instytucję zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków¹⁰. Od takiego sposobu unormowania odpowiedzialności dyscyplinarnej

³ Dz.U. 1933, nr 29, poz. 247, ze zm.

⁴ Dz.U. 1937, nr 52, poz. 406.

⁵ Dz.U. 1937, nr 13, poz. 89.

⁶ Dz.U. 1947, nr 66, poz. 415, ze zm.

⁷ Dz.U. 1952, nr 6, poz. 38, ze zm.

⁸ Artykuły 68–70 w tekście jednolitym ustawy opublikowanym w Dz.U. 1956, nr 45, poz. 205.

⁹ Dz.U. 1958, nr 68, poz. 336, ze zm.

¹⁰ Artykuł 117 w tekście jednolitym ustawy opublikowanym w Dz.U. 1969, nr 4, poz. 31.

nauczycieli akademickich (w tym możliwości ich zawieszenia) odstepuje tekst jednolity ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym¹¹. Artykuł 74 ust. 2 w zakresie trybu powoływania i odwoływania nauczycieli akademickich, ich praw i obowiązków oraz zasad odpowiedzialności służbowej (odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie obowiązków służbowych – art. 64 ust. 1 Karty praw i obowiązków nauczyciela¹²) odsyłał do Karty praw i obowiązków nauczyciela. Z takim sposobem unormowania zerwano w ustawie z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym¹³. Jej art. 195–204 dotyczyły odpowiedzialności dyscyplinarnej, w tym art. 199 – zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków. Taki sposób unormowania odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, w tym możliwości ich zawieszenia w pełnieniu obowiązków, przyjęty został w ustawach regulujących problematykę szkolnictwa wyższego wydanych po przemianach ustrojowych w Polsce po 1989 r. Zarówno ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym¹⁴, jak i ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁵ oraz ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹⁶ zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków normują w części poświęconej odpowiedzialności dyscyplinarnej jako element postępowania dyscyplinarnego.

Nie było zatem regułą, że akty normatywne rangi ustawy dotyczące szkolnictwa wyższego zawsze normowały zawieszenie nauczycieli akademickich. Co więcej, nie zawsze normowały odpowiedzialność dyscyplinarną łącznie z zawieszeniem nauczyciela akademickiego. Inaczej też podchodzono do normowania zawieszenia nauczycieli akademickich w szkołach wyższych publicznych i prywatnych oraz do tego, czy zawieszenie miało dotyczyć profesorów czy docentów. Na przestrzeni lat zmieniały się przesłanki i tryb zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków. Celem niniejszego opracowania nie jest jednak omówienie ewolucji sposobu unormowania zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków i wynikających z tego implikacji dla wykładni dotyczących go przepisów. Z tego powodu oraz mając na uwadze, że w zakresie sposobu unormowania i przesłanek stosowania najbardziej zbliżone do siebie są regulacje zawieszenia nauczyciela w pełnieniu obowiązków w ustawach wprowadzonych po 1989 r., w dalszej części skupiono się właśnie na nich. W ustawie z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym przesłanki i tryb postępowania obowiązujący przy zawieszeniu nauczyciela akademickiego

¹¹ Dz.U. 1973, nr 32, poz. 191.

¹² Ustawa z dnia 27 kwietnia 1972 r. – Karta praw i obowiązków nauczyciela (Dz.U. 1972, nr 16, poz. 114, ze zm.).

¹³ Dz.U. 1982, nr 14, poz. 113, ze zm.

¹⁴ Dz.U. 1990, nr 65, poz. 385, ze zm.

¹⁵ Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365, ze zm.

¹⁶ T.j. Dz.U. 2022, poz. 574, dalej: p.s.w.n.

normował art. 134, który w ust. 1, 2 i 4 normował przesłanki zawieszenia. Ustępy 1 i 2 normowały przesłanki fakultatywne, a ust. 4 – przesłankę obligatoryjną zawieszenia nauczyciela akademickiego. Zgodnie z ust. 1 organ uprawniony do mianowania nauczyciela akademickiego (minister w przypadku profesora zwyczajnego oraz rektor w przypadku profesora nadzwyczajnego i pozostałych nauczycieli akademickich – art. 86 ust. 1–4) mógł zawiesić w pełnieniu obowiązków zawodowych nauczyciela akademickiego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne, jeżeli ze względu na powagę i wiarygodność wysuniętych zarzutów celowe jest odsunięcie go od wykonywania obowiązków w uczelni. Ustęp 2 stanowił, że organ uprawniony do mianowania nauczyciela akademickiego, po zasięgnięciu opinii rzecznika dyscyplinarnego, mógł zawiesić w pełnieniu obowiązków zawodowych nauczyciela akademickiego także w toku postępowania wyjaśniającego, jeżeli obwinionemu przedstawiony został wiarygodny zarzut popełnienia przewinienia rażąco sprzecznego z jego obowiązkami zawodowymi bądź z etyką zawodu nauczycielskiego (pkt 1) oraz jeżeli obwiniony podjął działania, które mogłyby uniemożliwić trafne ustalenie istotnych okoliczności sprawy bądź w inny sposób utrudniałyby przeprowadzenie postępowania (pkt 2). Ustęp 4 stanowił, że nauczyciel akademicki zostaje z mocy prawa zawieszony w pełnieniu obowiązków w przypadku jego tymczasowego aresztowania lub pozbawienia wolności w związku z postępowaniem karnym. Stosownie do ust. 5 zawieszenie w pełnieniu obowiązków jednak nie mogło trwać dłużej niż 6 miesięcy, chyba że przeciwko nauczycielowi akademickiemu nadal toczy się postępowanie karne. Ustęp 3 normował ścieżkę odwoławczą od orzeczenia o zawieszeniu, stanowiąc, że nauczycielowi akademickiemu zawieszonemu w pełnieniu obowiązków zawodowych przysługuje odwołanie do komisji dyscyplinarnej uczelni, a w przypadku gdy decyzję o zawieszeniu wydał minister – do komisji dyscyplinarnej przy Radzie Głównej. Komisja podejmuje decyzję nie później niż w terminie tygodnia od dnia otrzymania odwołania. W ust. 6 art. 134 normował wysokość wynagrodzenia oraz dodatków do niego, przysługującego zawieszonemu nauczycielowi akademickiemu, a także wysokość wynagrodzenia przysługującego nauczycielowi akademickiemu odbywającemu karę pozbawienia wolności. Skutki finansowe, jakie dla nauczyciela akademickiego pociągało za sobą umorzenie z braku dowodów winy postępowania dyscyplinarnego lub karnego albo wydanie orzeczenia lub wyroku uniewinniającego, były przedmiotem regulacji ust. 7. Artykuł 134 normował zatem nie tylko przesłanki zawieszenia nauczyciela akademickiego, ale i drogę odwoławczą od takiego rozstrzygnięcia oraz skutki finansowe zarówno zawieszenia nauczyciela akademickiego, jak i pozbawienia go wolności.

Na gruncie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym przepis normujący zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków posiada już węższy zakres regulacji. Artykuł 147 tej ustawy normował jedynie przesłanki fakultatywnego (ust. 1) i obligatoryjnego zawieszenia w pełnieniu

obowiązków (ust. 2) oraz dopuszczalny maksymalny czas trwania zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków (ust. 3). Ustęp 1 tego przepisu stanowił, że rektor mógł zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub dyscyplinarne, a także w toku postępowania wyjaśniającego, jeżeli ze względu na wagę i wiarygodność przedstawionych zarzutów celowe było odsunięcie go od wykonywania obowiązków. Ustęp 2 stanowił, że nauczyciel akademicki zostaje z mocy prawa zawieszony w pełnieniu obowiązków z dniem jego tymczasowego aresztowania. Określając maksymalny czas trwania zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, ust. 3 stanowił, że zawieszenie w pełnieniu obowiązków nie mogło trwać dłużej niż 6 miesięcy, chyba że przeciwko nauczycielowi akademickiemu toczy się nadal postępowanie karne. Zagadnienia związane ze skutkami zawieszenia w pełnieniu obowiązków dla wysokości wynagrodzenia otrzymywanego przez nauczyciela akademickiego w okresie zawieszenia oraz ze skutkami umorzenia postępowania dyscyplinarnego i karnego z powodu braku winy, a także wydania wyroku uniewinniającego były przedmiotem unormowania art. 148, tak jak zagadnienia związane z możliwością zaskarżenia decyzji o zawieszeniu w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego.

W ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. zawieszenie w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego zostało unormowane w art. 302, którego zakres normowania odpowiada co do zasady temu z art. 147. Artykuł 302 normuje przesłanki fakultatywnego (ust. 1) i obligatoryjnego (ust. 2) zawieszenia nauczyciela akademickiego, czasu trwania jego zawieszenia (ust. 3) oraz – co stanowi odstępstwo od zakresu unormowania art. 147 – tryb zaskarżenia i właściwość sądu zobowiązanego do rozpoznania środka zaskarżenia (ust. 4). Do dnia 10 grudnia 2021 r., a więc do wejścia w życie postanowień art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 1 października 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2¹⁷, art. 302 p.s.w.n. w ust. 1 stanowił, że rektor może zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub dyscyplinarne, a także w toku postępowania wyjaśniającego, jeżeli ze względu na wagę i wiarygodność przedstawionych zarzutów celowe jest odsunięcie go od wykonywania obowiązków. Po dniu 10 grudnia 2021 r. brzmienie ust. 1 uległo zmianie w ten sposób, że usunięto możliwość zawieszenia w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego z uwagi na toczące się postępowanie wyjaśniające. Zatem po dniu 10 grudnia 2021 r. ust. 1 art. 302 stanowi, że rektor może zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub dyscyplinarne, jeżeli ze względu na wagę i wiarygodność przedstawionych zarzutów

¹⁷ Dz.U. 2021, poz. 2141, dalej: ustawa zmieniająca.

celowe jest odsunięcie go od wykonywania obowiązków. Z przedłożonego przez Radę Ministrów uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej dowiadujemy się, że zniesienie możliwości zawieszenia przez rektora nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków w toku postępowania wyjaśniającego prowadzonego w jego sprawie bezpośrednio wynika z faktu, że stosowanie zawieszenia nauczyciela akademickiego na etapie postępowania wyjaśniającego nie jest w pełni adekwatne, gdyż częstokroć postępowanie wyjaśniające nie prowadzi do skierowania wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Dlatego uznano, że zawieszenie nauczyciela akademickiego na tak wczesnym etapie prowadzenia sprawy nie wydaje się niezbędne i zasadne¹⁸. We wstępie uzasadnienia projektu podkreślono jednak, że wszelkie proponowane zmiany w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stanowią reakcję na przypadki naruszenia wolności wyrażania poglądów występujące na uczelniach, skutkiem których jest niepożądane zjawisko cenzury myśli i słowa. Proponowane ustawą zmieniającą rozwiązania prawne z jednej strony mają przeciwdziałać zagrożeniom dla wolności nauczania, badań naukowych i ogłaszania ich wyników, a z drugiej mają ograniczać skutki naruszenia tych wolności. Należy zaznaczyć, że niezasadne wszczynanie postępowań dyscyplinarnych zaliczone zostało do szczególnie dotkliwie odczuwalnych przez nauczycieli akademickich zjawisk związanych z naruszeniem swobody wyrażania myśli i przekonań w ramach działalności akademickiej¹⁹. Wobec tego należałoby wnioskować, że zmiana brzmienia ust. 1 art. 302 podyktowana była nie tylko względami celowości zawieszania w obowiązkach nauczycieli akademickich na etapie postępowania wyjaśniającego, lecz także przeciwdziałania wykorzystywania tej instytucji na etapie postępowania wyjaśniającego do bezprawnych nacisków na nauczycieli akademickich.

Stanowiąc, że nauczyciel akademicki zostaje z mocy prawa zawieszony w pełnieniu obowiązków z dniem jego tymczasowego aresztowania, ust. 2 art. 302 normuje przesłankę obligatoryjnego zawieszenia w obowiązkach nauczyciela akademickiego. W ust. 3 unormowano zaś czas, na jaki może zostać zawieszony w obowiązkach nauczyciel akademicki. Przyjęto tu, że zawieszenie w pełnieniu obowiązków nie może trwać dłużej niż 6 miesięcy. Okres zawieszenia może być przedłużany o kolejne 6 miesięcy w przypadku, gdy przeciwko nauczycielowi akademickiemu nadal toczy się postępowanie karne.

Istotną nowością w stosunku do sposobu kontroli i trybu zaskarżenia zawieszenia w obowiązkach nauczycieli akademickich przewidzianych w ustawie z dnia 12 września 1990 r. oraz w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. jest ust. 4. Wprowadza

¹⁸ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, LEX/el. 2021, rozdział II, akapit 20.

¹⁹ *Ibidem*, rozdział I, akapit 3.

on zasadę, zgodnie z którą od decyzji o zawieszeniu w pełnieniu obowiązków nauczycielowi akademickiemu przysługuje odwołanie do sądu pracy właściwego dla siedziby uczelni. Kontrola decyzji rektora o zawieszeniu nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków inicjowana jest odwołaniem wnoszonym do sądu pracy właściwego ze względu na położenie siedziby uczelni.

Z powyższego zestawienia zakresu i sposobu normowania zawieszenia w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego wynika, że istotne dla stosowania tej instytucji zmiany wprowadzone zostały wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. oraz ustawą z dnia 1 października 2021 r. Zrezygnowanie z możliwości zawieszenia w pełnieniu obowiązków na etapie postępowania wyjaśniającego uniemożliwia nadużywanie tej instytucji. Wyłączona została możliwość jej stosowania na etapie, w którym dopiero ustala się, czy istnieją podstawy do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Poddanie zawieszenia bezpośredniej kontroli sądu pracy przyznało nauczycielowi akademickiemu konkretny instrument procesowy umożliwiający szybsze, przynajmniej teoretycznie, oraz pełne merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd.

ZAWIESZENIE FAKULTATYWNE I OBLIGATORYJNE

Artykuł 302 przewiduje dwie formy zawieszenia w pełnieniu obowiązków przez nauczyciela akademickiego: fakultatywną (ust. 1) i obligatoryjną (ust. 2). Fakultatywne zawieszenie w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego ma miejsce na mocy decyzji rektora, który z uprawnienia tego może skorzystać, jeżeli przeciwko nauczycielowi akademickiemu wszczęto postępowanie dyscyplinarne bądź karne, jeżeli ze względu na wagę i wiarygodność przedstawionych zarzutów celowe jest odsunięcie go od pełnienia obowiązków. Obligatoryjne zawieszenie następuje z mocy prawa wraz z dniem tymczasowego aresztowania nauczyciela akademickiego²⁰. Forma fakultatywna wymaga podjęcia przez rektora działania w postaci decyzji, a forma obligatoryjna ma miejsce bez konieczności podejmowania jakiegokolwiek działania ze strony rektora.

Na gruncie stosowania art. 147 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. w doktrynie oraz orzecznictwie sądów administracyjnych zarysował się spór co do charakteru prawnego decyzji rektora o zawieszeniu w pełnieniu obowiązków przez nauczyciela akademickiego. Przedstawiciele doktryny i składów orzekających w sądach administracyjnych przyjmowali bowiem, że decyzja rektora podejmowana na

²⁰ A. Balicki, M. Pyter, B. Zięba, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Legalis 2021, s. 654; H. Izdebski, J.M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 446–447.

podstawie art. 147 ust. 1 ma charakter decyzji administracyjnej²¹ bądź ma ona charakter rozstrzygnięcia zarządczego, a więc decyzji o charakterze wyłącznie wewnętrznym²². Praktyczny wydzźwięk tego sporu wiązał się z trybem kontroli decyzji rektora podejmowanej na podstawie art. 147 ust. 1. Przyjęcie, że decyzja rektora o zawieszeniu w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego ma charakter decyzji administracyjnej, wykluczało stosowanie art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r., czyli możliwość jej kontroli przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego. Natomiast przyjęcie, że ma ona charakter rozstrzygnięcia zarządczego, umożliwia jej kontrolę przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego w trybie art. 36. Spór ten stracił jednak na znaczeniu praktycznym wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. i wprowadzeniem właściwości sądów pracy do rozpoznawania odwołania od decyzji o zawieszeniu w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego.

Fakultatywne zawieszenie w pełnieniu obowiązków przez nauczyciela akademickiego ustawodawca oparł na konstrukcji luzu decyzyjnego przyznanego rektorowi. Jest to zatem luz zamierzony i jawny. Zamierzony, gdyż powstał zgodnie z celowymi założeniami ustawodawcy, nie jest wynikiem błędu, przeoczenia czy niewłaściwego posłużenia się terminem²³. Jawny, ponieważ dla każdego odbiorcy tekstu prawnego jest jasne, że sformułowanie odesłania w tekście art. 302 ust. 1 będzie powodować swobodę decyzji podmiotu, który w oparciu o ten przepis będzie podejmować decyzję stosowania prawa²⁴. Dla zastosowania w procesie decyzyjnym stosowania prawa art. 302 ust. 1 ważniejsze jest jednak to, że jest to luz decyzyjny ukierunkowany i kontrolowalny. Ukierunkowany, gdyż w procesie stosowania prawa odsyła podmiot kształtujący treść decyzji stosowania praw (rektora) do oceny, oszacowania celowości podjęcia określonych działań (zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków) z uwagi na wystąpienie wskazanych w treści przepisu okoliczności faktycznych (postawionych nauczycielowi akademickiemu zarzutów)²⁵. Taki sposób unormowania nie eliminuje swobody decyzyjnej, a jedynie ukierunkowuje podmiot kształtujący treść decyzji stosowania prawa (tutaj rektora) na konkretne wartości (waga i wiarygodność postawionych zarzutów), które powinien brać pod uwagę, oceniając – w przypadku stosowania art. 302 ust. 1 – celowość zawieszenia nauczyciela

²¹ P. Chmielnicki, P. Stec, *Komentarz do art. 147*, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. P. Chmielnicki, P. Stec, LEX/el. 2017; wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2020 r., I OSK 2405/19, CBOSA.

²² D. Mucha, *Komentarz do art. 147*, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. P. Chmielnicki, P. Stec, LEX/el. 2017; wyrok NSA z dnia 24 marca 2022 r., III OSK 1028/21, CBOSA.

²³ L. Leszczyński, *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001, s. 172.

²⁴ *Ibidem*, s. 173.

²⁵ *Ibidem*, s. 25–26, 173–174.

akademickiego w pełnieniu obowiązków²⁶. Kontrolowalność luzu decyzyjnego wprowadzonego w art. 302 ust. 1 nie odbywa się w ramach kontroli instancyjnej mającej miejsce w ramach tego samego pionu organizacyjnego aparatu państwowego, której to cechy od kontrolowalności luzu decyzyjnego wymaga się w doktrynie²⁷, lecz jest kontrolą sądową sprawowaną przez sąd pracy (art. 302 ust. 4). Jest to kontrola pełna, dotyczy bowiem całości procesu decyzyjnego stosowania prawa, w tym sfery celowości zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków. Wprowadzenie luzu decyzyjnego do procesu stosowania prawa przez rektora wprowadziło swobodę decyzyjną. Nie oznacza to jednak uznaniowości czy dowolności w kształtowaniu przez rektora treści decyzji o zawieszeniu, gdyż z jednej strony musi on uwzględnić konkretne wartości wskazane w art. 302 ust. 1, a z drugiej strony powinien uwzględnić dorobek orzecznictwa sądów pracy dotyczącego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków.

Obligatoryjne zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków powiązane zostało z jego tymczasowym aresztowaniem. W przypadku tymczasowego aresztowania nauczyciela akademickiego jest on zawieszony w pełnieniu obowiązków z mocy prawa. Tymczasowe aresztowanie nauczyciela akademickiego wywołuje więc skutek w sferze prawa pracy. Polega on na tym, że nauczyciel akademicki zostaje nie tyle zwolniony z obowiązku świadczenia pracy przez okres tymczasowego aresztowania, ale w istocie ma zakaz wykonywania pracy. Wystąpienie tego skutku należy powiązać z uprawomocnieniem się postanowienia sądu o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Skutek z art. 302 ust. 2 następuje zatem wraz z uprawomocnieniem się postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, przy czym o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego rektor powiadamiany jest w trybie art. 261 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego²⁸.

PRZESŁANKI FORMALNE FAKULTATYWNEGO ZAWIESZENIA NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO W PEŁNIENIU OBOWIĄZKÓW

Rektor może zawiesić nauczyciela akademickiego w pełnieniu przez niego obowiązków jedynie w przypadku, gdy spełnione zostaną przesłanki formalne i materialne wynikające z art. 302 ust. 1²⁹. Przesłanką formalną jest toczące się postępowanie karne bądź dyscyplinarne oraz to, że w obu przypadkach postępo-

²⁶ *Ibidem*, s. 173–174.

²⁷ Na temat kontrolowalności luzu decyzyjnego zob. *ibidem*.

²⁸ T.j. Dz.U. 2022, poz. 1375, dalej: k.p.k.

²⁹ P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 302*, [w:] J. Woźnicki (red.), I. Degtyarova, M. Dokowicz, M. Hulicak, T. Jędrzejewski, A. Mrozowska, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, LEX/el. 2019, teza 5 (stan prawny na 9 września 2022 r.); A. Balicki, M. Pyter, B. Zięba, *op. cit.*, teza 1 komentarza do art. 302 (stan prawny na 9 września 2022 r.).

wanie musi się toczyć przeciwko nauczycielowi akademickiemu, który ma być zawieszony³⁰.

W postępowaniu karnym o tym, że toczy się ono przeciwko nauczycielowi akademickiemu, możemy mówić, gdy przejdzie z fazy *in rem* w fazę *in personam*. Innymi słowy, przestanie być prowadzone w sprawie, a będzie prowadzone przeciwko konkretnej osobie. Nastąpi to, gdy nauczyciel akademicki stanie się podejrzanym w toczącym się postępowaniu karnym. W myśl art. 71 § 1 k.p.k. następuje to, gdy wobec nauczyciela akademickiego wydane zostanie postanowienie o przedstawieniu zarzutów bądź gdy bez wydawania tego postanowienia postawiono nauczycielowi akademickiemu zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego i treść zarzutu została zamieszczona w protokole przesłuchania w charakterze podejrzanego. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów uznaje się za wydane wówczas, gdy kumulatywnie spełnione są trzy warunki: postanowienie musi być sporządzone; postanowienie musi być niezwłocznie ogłoszone; miało miejsce przesłuchanie podejrzanego³¹. Jeżeli nie można ogłosić postanowienia o przedstawieniu zarzutów osobie podejrzaną (np. z powodu jej ucieczki lub ukrywania się), zarzuty uznaje się za przedstawione z chwilą wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. W takim przypadku nie jest wymagane przedstawienie go osobie podejrzaną. Dla uznania postanowienia o przedstawieniu zarzutów za wydane wystarczy samo jego sporządzenie. Podejrzanego nie można utożsamiać z osobą podejrzaną. Osobą podejrzaną jest osoba, w stosunku do której nie wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutów ani której nie przesłuchano w charakterze podejrzanego po uprzednim poinformowaniu o treści zarzutu³². Jest to osoba, której formalnie nie przedstawiono zarzutów, ale co do której istnieją dane co najmniej uzasadniające – w stopniu prawdopodobieństwa wymaganego do wszczęcia postępowania *in rem* (art. 303 k.p.k.) – popełnienie przestępstwa³³. Nie jest to zatem osoba, co do której w przypadku, gdy jest nią nauczyciel akademicki, można zastosować art. 302 ust. 1. Ponadto stosownie do unormowania art. 325g § 1 k.p.k. status podejrzanego nabywa się bez wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w trakcie dochodzenia.

³⁰ Wyrok SA w Krakowie z dnia 22 września 2017 r., III APA 15/17, LEX nr 2396232. Wyrok, choć wydany na gruncie art. 147 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, zachowuje pełną aktualność na gruncie art. 302 p.s.w.n. Wynika to z tego, że przesłanka toczącego się postępowania karnego lub dyscyplinarnego przeciw nauczycielowi akademickiemu jest taka sama w obu powołanych wyżej przepisach.

³¹ K. Eichstaedt, *Komentarz do art. 71*, [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, LEX/el. 2021, teza 2 (stan prawny na 9 września 2022 r.); H. Paluszkiewicz, *Komentarz do art. 71*, [w:] K. Dudka (red.), M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkiewicz, B. Skowron, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, LEX/el. 2020, teza 3 (stan prawny na 9 września 2022 r.).

³² K. Eichstaedt, *op. cit.*, teza 7.

³³ *Ibidem*, teza 8.

Z § 2 tego przepisu wynika, że przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego, rozpoczynające się od powiadomienia o treści zarzutu wpisanej do protokołu przesłuchania, skutkuje uzyskaniem statusu podejrzanego. W tym trybie przedstawienia zarzutów rozpoczęcie stadium *in personam* dochodzenia następuje w momencie, gdy organ procesowy kończy odczytywanie osobie podejrzanemu zarzutu popełnienia przestępstwa zamieszczonego w treści protokołu przesłuchania³⁴. Stosownie do art. 517c § 1 i 2 k.p.k. w postępowaniu przyspieszonym status podejrzanego osoba podejrzana uzyskuje z chwilą poinformowania jej o treści stawianego jej zarzutu. Artykuł 517c § 2 stanowi bowiem, że podejrzanego poucza się o uprawnieniach, a więc status podejrzanego osoba podejrzana uzyskała wcześniej, przed udzieleniem pouczenia³⁵.

W przypadku postępowania dyscyplinarnego art. 302 ust. 1 może być zastosowany po wydaniu przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej zarządzenia, o którym stanowi § 20 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia³⁶, oraz jego doręczeniu obwinionemu. Z chwilą jego wydania i doręczenia m.in. obwinionemu bądź jego pełnomocnikowi, gdy jest ustanowiony, formalnie zostaje wszczęte postępowanie dyscyplinarne. Osoba nauczyciela akademickiego oraz rodzaj zarzucanych mu przewinień dyscyplinarnych skonkretyzowane zostają we wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego (§ 16 ust. 2 pkt 1 i 2 rozporządzenia), zatem znane są już przed formalnym wszczęciem postępowania dyscyplinarnego. Dla stosowania art. 302 ust. 1 istotne jest to, że zarządzenie z § 20 ust. 2 wydane zostaje po analizie wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Dotyczy ona nie tylko kompletności postępowania dowodowego przeprowadzonego w toku postępowania wyjaśniającego, lecz także tego, czy istnieją podstawy do umorzenia postępowania dyscyplinarnego (§ 20 ust. 1 rozporządzenia). W myśl art. 294 ust. 3 p.s.w.n. skład orzekający komisji dyscyplinarnej musi umorzyć to postępowanie, jeżeli: społeczna szkodliwość przewinienia dyscyplinarnego jest znikoma (pkt 1); obwiniony w chwili popełnienia przewinienia dyscyplinarnego był niepczytalny (pkt 2); obwiniony zmarł (pkt 3); nastąpiło przedawnienie karalności (pkt 4); postępowanie dyscyplinarne co do tego samego przewinienia dyscyplinarnego tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się (pkt 5). Postępowanie dyscyplinarne umarza się na podstawie art. 294 ust. 4 p.s.w.n., jeżeli orzeczenie kary dyscyplinarnej byłoby oczywiście niecelowe ze

³⁴ *Ibidem*, teza 5.

³⁵ H. Paluszkiewicz, *op. cit.*, teza 5.

³⁶ Dz.U. 2022, poz. 1236, dalej: rozporządzenie.

względu na rodzaj i wysokość kary lub innego środka prawomocnie orzeczonego za ten sam czyn w innym postępowaniu, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia. Przed wydaniem zarządzenia o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego przewodniczący komisji dyscyplinarnej musi więc ocenić społeczną szkodliwość zarzucanego nauczycielowi akademickiemu przewinienia dyscyplinarnego oraz celowość wymierzenia mu kary dyscyplinarnej z uwagi na karę orzeczoną w innym postępowaniu i interes pokrzywdzonego. Ocena ta obejmuje wagę stawianych nauczycielowi akademickiemu zarzutów dyscyplinarnych oraz celowość wymierzenia kary dyscyplinarnej. Rektor, decydując się na zastosowanie art. 302 ust. 1, będzie faktycznie dysponował wstępną oceną wagi stawianych zarzutów. Skoro bowiem wszczęto postępowanie dyscyplinarne, to znaczy, że nie zachodziły przesłanki z § 20 ust. 3. Zgromadzony materiał dowodowy nie zawiera braków i nie zachodzą przesłanki do umorzenia postępowania. Ma to znaczenie dla stosowania art. 302 ust. 1. W dacie wydania przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej zarządzenia o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego rektor dysponuje już wiedzą dotyczącą wagi stawianych nauczycielowi akademickiemu zarzutów dyscyplinarnych oraz zna zgromadzony w postępowaniu wyjaśniającym materiał dowodowy. Dokonał też jego wstępnej oceny. Wiedza ta może mieć znaczenie dla oceny przesłanek materialnych stosowania zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków.

PRZESŁANKI MATERIALNE FAKULTATYWNEGO ZAWIESZENIA NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO W PEŁNIENIU OBOWIĄZKÓW

Przesłankami materialnymi, wystąpienie i natężenie których uzasadnia zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, są waga i wiarygodność przedstawionych zarzutów oraz celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego od wykonywania obowiązków. Mają one charakter zwrotu szacunkowego (odesłania szacunkowego). Zwroty wyrażające klauzule szacunkowe wymagają od podmiotu stosującego prawo (w przypadku stosowania art. 302 ust. 1 – rektora) oszacowania stopnia (skali) wystąpienia określonych faktów dopełniających treść całego zwrotu (np. waga i wiarygodność przedstawionych zarzutów), przy czym niekiedy samo określenie faktów może być wyrażone w ten sposób, że wymaga specyficznego oszacowania („waga i wiarygodność przedstawionych zarzutów” w ramach odesłania szacunkowego, a „celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego” od wykonywania obowiązków)³⁷. Ustalenie treści przesłanek materialnych wymaga od podmiotu stosującego art. 302 ust. 1 dokonania dwóch operacji interpretacyjnych: ustalenia faktów stanowiących element pojęcia wagi

³⁷ A. Korybski, L. Leszczyński, *Stanowienie i stosowanie prawa. Elementy teorii*, Warszawa 2015, s. 176.

i wiarygodności przedstawionych zarzutów; zakwalifikowania wpływu tych faktów na celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego od wykonywania obowiązków. Ta druga operacja, na gruncie przyjętego wcześniej ustalenia, że waga i wiarygodność przedstawionych zarzutów występuje, wymaga dodatkowo oszacowania natężenia tego potencjalnego wystąpienia tak, aby w konkluzji można było określić, iż waga i wiarygodność przedstawionych zarzutów czynią celowym odsunięcie nauczyciela akademickiego od obowiązków³⁸. Oszacowania wymaga więc waga przedstawionych zarzutów, wiarygodność przedstawionych zarzutów oraz to, czy i na ile wynik tego oszacowania wpływa na celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego od wykonywania obowiązków.

Interpretując zwrot „waga i wiarygodność stawianych zarzutów”, rektor musi ustalić, czy w toku postępowania dyscyplinarnego bądź karnego przedstawione zostały nauczycielowi akademickiemu zarzuty. Następnie musi dokładnie zidentyfikować, jakie konkretne zarzuty zostały postawione nauczycielowi akademickiemu, którego ma dotyczyć zawieszenie. Ten etap interpretacji jest taki sam dla wykładni zwrotu wagi postawionych zarzutów i wiarygodności tych zarzutów. Jeżeli ustalone zostanie to, że w toku postępowania dyscyplinarnego bądź karnego nauczycielowi akademickiemu postawione zostały zarzuty i zarzuty te zostaną dokładnie zidentyfikowane, to można przejść do oszacowania ich wagi, a następnie wiarygodności.

Należy zgodzić się z tymi poglądami przedstawicieli nauki, które szacowanie wagi postawionych zarzutów wiąże w przypadku postępowania dyscyplinarnego z rodzajem kary, wymierzenia której żąda rzecznik dyscyplinarny za zarzucane przewinienia dyscyplinarne³⁹. Artykuł 276 ust. 1 p.s.w.n. wymienia bowiem unormowane tam kary w kolejności od najłagodniejszej do najdotkliwszej⁴⁰, natomiast art. 275 ust. 1 definiuje na gruncie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przewinienie dyscyplinarne jako czyn uchybiający obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Tym samym – niezależnie od tego, jak bardzo nieprecyzyjna jest to definicja – można przyjąć, że im bardziej dotkliwa kara, w tym większym stopniu czyn, którego dopuścił się nauczyciel akademicki, uchybia obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Innymi słowy, mamy do czynienia z poważniejszym (większej wagi) przewinieniem dyscyplinarnym. W przypadku szacowania wagi zarzutów postawionych w toku postępowania karnego należy odwołać się do stopnia społecznej szkodliwości czynu, a w konsekwencji do

³⁸ Odnośnie do interpretacji zwrotów szacunkowych zob. uzasadnienie do wyroków NSA: z dnia 20 lipca 2010 r., II OSK 1246/09, CBOSA; z dnia 9 kwietnia 2010 r., II OSK 1487/09, CBOSA; z dnia 10 lipca 2012 r., II OSK 694/11, CBOSA; z dnia NSA z dnia 13 stycznia 2016 r., II GSK 2892/14, CBOSA.

³⁹ P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 302*, teza 12.

⁴⁰ A. Balicki, M. Pyter, B. Zięba, *op. cit.*, s. 616.

rodzaju i wymiaru kary grożącej za przestępstwo zarzucane nauczycielowi akademickiemu. Tak samo bowiem jak w przypadku art. 276 ust. 1 p.s.w.n., art. 32 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny⁴¹ wymienia unormowane tam kary od najmniej dotkliwej do najdotkliwszej. Z kolei wymiar kary dostosowany jest m.in. do stopnia społecznej szkodliwości czynu. Im wyższy stopień społecznej szkodliwości czynu, tym surowszy rodzaj kary bądź większy jej wymiar związany jest z przestępstwem, zarzut popełnienia którego postawiono nauczycielowi akademickiemu, a zarazem większa jest waga zarzutu.

Szacowanie wiarygodności postawionych zarzutów będzie się wiązać z oceną tego, na ile w świetle okoliczności faktycznych sprawy nauczyciel akademicki mógł popełnić czyn objęty zarzutem. To zaś musi się wiązać z oceną zgromadzonego w toku postępowania dyscyplinarnego bądź karnego materiału dowodowego⁴². Ocena wiarygodności zarzutów to nic innego jak ocena ewentualnego sprawstwa. W toku postępowania dyscyplinarnego nie następuje to większych trudności. Rzecznik dyscyplinarny, kierując wnioskiem o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, musi dokładnie określić zarzucane przewinienie dyscyplinarne, ze wskazaniem czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia (§ 16 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia), oraz zamieścić listę świadków, którzy powinni być wezwani na rozprawę, z podaniem ich imion i nazwisk, albo wnioskiem o zaniechanie wzywania świadków i o odczytanie na rozprawie ich zeznań, złożonych w toku postępowania wyjaśniającego, oraz wykaz innych dowodów (§ 16 ust. 2 pkt 4 i 5 rozporządzenia). Już tylko te dowody pozwolą rektorowi wyrobić sobie zdanie o wiarygodności postawionych zarzutów, zwłaszcza że stosując art. 302 ust. 1, rektor nie musi nabywać pewności o sprawstwie, a jedynie oszacować, na ile sprawstwo jest prawdopodobne (wiarygodne). Problem pojawia się na etapie postępowania karnego. Wydaje się, że w toku postępowania karnego rektor może ubiegać się o zapoznanie się z aktami sprawy, a więc również ze zgromadzonym materiałem dowodowym, wykorzystując do tego art. 156 § 1 k.p.k. oraz § 5 i 5a Kodeksu postępowania administracyjnego⁴³. Niezależnie zatem od tego, czy odbędzie się to na etapie postępowania przygotowawczego czy też na etapie postępowania sądowego, dostęp rektora do akt sprawy i zarazem materiału dowodowego uzależniony jest od zgody innego organu: w przypadku postępowania sądowego – prezesa sądu, przed którym toczy się postępowanie karne, natomiast na etapie postępowania przygotowawczego – prokuratora. Należy przy tym podkreślić, że na etapie postępowania przygotowawczego dostęp ten może mieć miejsce jedynie wyjątkowo (art. 156 § 5 zd. 5 k.p.k.). Nie można więc wykluczyć, że niejednokrotnie rektor nie będzie dysponował żadnym materiałem dowodowym pozwalającym

⁴¹ T.j. Dz.U. 2022, poz. 1138.

⁴² K. Wiak, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. M. Pyter, Warszawa 2012, s. 805.

⁴³ Wyrok NSA z dnia 15 grudnia 2021 r., III OSK 4343/21, CBOSA.

mu na oszacowanie wiarygodności postawionych zarzutów. Czy zatem w takiej sytuacji wykluczona jest możliwość zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków? Brak takiego materiału wyklucza wszak zastosowanie art. 302 ust. 1 z uwagi na brak wiedzy o faktach, które należałoby oszacować. W mojej ocenie w przypadku, gdy rektorowi nie udostępniono akt postępowania sądowego czy przygotowawczego, na etapie szacowania wiarygodności stawianych zarzutów może oprzeć się na samym fakcie przedstawienia zarzutów. Należałoby wówczas przyjąć, że przedstawieniu zarzutów w postępowaniu karnym towarzyszy wysoki stopień prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa – na tyle wysoki, że czyni sprawstwo wiarygodnym. Postawieniu zarzutów w postępowaniu karnym muszą bowiem towarzyszyć obiektywne okoliczności dostatecznie wskazujące na popełnienie przestępstwa przez osobę, której zarzuty się stawia⁴⁴.

Oszacowując to, czy oraz na ile waga postawionych zarzutów i stopień prawdopodobieństwa popełnienia zarzucanego przestępstwa wpływają na celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego od wykonywanych obowiązków, należy uwzględnić, jak wynik tego szacowania wpływa na realizację celów, jakie ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stawia przed systemem szkolnictwa wyższego i nauki, a także na realizację misji oraz podstawy funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Zarówno cele szkolnictwa wyższego i nauki, misja, jak i podstawy funkcjonowania mają charakter normatywny⁴⁵. Unormowane zostały w preambule, art. 2 (misja systemu szkolnictwa wyższego i nauki) i art. 3 (podstawy funkcjonowania szkolnictwa wyższego i nauki). Preambuła pełni funkcje systemotwórczą i aksjologiczną, która musi być uwzględniana w procesie stosowania przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁴⁶. Można w niej znaleźć elementy aksjologiczne oraz sformułowanie misji uczelni i innych instytucji badawczych. Pośród elementów aksjologicznych niektóre z nich odnoszą się do wartości ze sfery etyki, jak dążenie do poznania prawdy czy odpowiedzialność każdego uczonego, inne zaś do wartości ściśle prawnych, jak obowiązek władzy publicznej, wolność badań naukowych i twórczości artystycznej oraz nauczania, autonomia społeczności akademickiej⁴⁷. Elementy o charakterze etycznym, choć bardzo ogólne, mogą mieć istotne znaczenie dla wykładni tekstowej części ustawy⁴⁸. Takie elementy preambuły jak odpowiedzialność każdego uczonego za jakość i rzetelność prowadzonych badań oraz za wychowanie młodego pokolenia,

⁴⁴ R.A. Stefański, *Komentarz do art. 71*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1: *Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, LEX/el. 2017, teza 4 (stan prawny na 9 września 2022 r.).

⁴⁵ Na temat normatywnego charakteru preambuły zob. uzasadnienie do wyroku TK z dnia 11 maja 2007 r., K 2/07, OTK-A 2007, nr 5, poz. 48.

⁴⁶ H. Izdebski, J.M. Zieliński, *op. cit.*, s. 37.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

wnoszenie przez uczelnie i inne instytucje badawcze kluczowego wkładu w innowacyjność gospodarki, przyczynianie się do rozwoju kultury oraz współkształtowania standardów moralnych obowiązujących w życiu publicznym znajdują bezpośrednie wykorzystanie przy ocenie wpływu wagi i wiarygodności postawionych zarzutów na celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego od wykonywanych obowiązków. Konsekwencją zastosowania w wykładni art. 302 ust. 1 preambuły jest konieczność uwzględnienia również art. 2 i 3 p.s.w.n. Pierwszy z tych przepisów, normując misję szkolnictwa wyższego i nauki, bezpośrednio nawiązuje do misji uczelni i innych instytucji badawczych unormowanej w preambule. Natomiast art. 3 ust. 1 stanowi skrótowy odpowiednik konstytucyjnego sformułowania odpowiednich wartości, zasad i praw podstawowych⁴⁹. Ustęp 2 art. 3 normuje zasady kształcenia i działalności naukowej, odwołując się w tym zakresie do poszanowania standardów międzynarodowych, zasad etycznych i dobrych praktyk oraz szczególnego znaczenia społecznej odpowiedzialności nauki. Odwołując się do standardów międzynarodowych oraz zasad etycznych i dobrych praktyk, ustęp ten umożliwia stosowanie w wykładni art. 3 ust. 2 w zakresie ustalania treści międzynarodowych standardów kształcenia standardów przyjętych w procesie bolońskim, m.in. rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie wkładu instytucji europejskich w konsolidację i postępy procesu bolońskiego (2011/2180 (INI))⁵⁰, natomiast w zakresie międzynarodowych standardów działalności naukowej Europejskiej Karty Naukowca – zalecenie Komisji z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych (2005/251/WE)⁵¹. W określaniu krajowych standardów oraz zasad etycznych umożliwia w ustalaniu ich treści stosowanie Kodeksu Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych opracowanego przez Fundację Rektorów Polskich, uchwalonego przez Zgromadzenie Plenarne Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich w dniu 26 kwietnia 2007 r.⁵², oraz Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego⁵³ stanowiącego załącznik do uchwały nr 2/2020 Zgromadzenia Ogólnego PAN z dnia 25 czerwca 2020 r.⁵⁴. Dla ustalenia treści zasad etycznych i dobrych praktyk możliwe będzie też stosowanie statutów uczelni oraz uchwał ich senatów dotyczących obowiązujących na uczelni zasad etycznych odnoszących się do nauczycieli akademickich.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 37, 45; A. Balicki, M. Pyter, B. Zięba, *op. cit.*, s. 8.

⁵⁰ Dz.Urz. UE C 251 E/04, 31.08.2013.

⁵¹ Dz.Urz. UE L 75/67, 22.03.2005. Zob. H. Izdebski, J.M. Zieliński, *op. cit.*, s. 47; A. Balicki, M. Pyter, B. Zięba, *op. cit.*, s. 15.

⁵² Kodeks Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych, 2007, <http://www.frp.home.pl/pliki/kodeks.pdf> (dostęp: 15.05.2023).

⁵³ Kodeks Etyki Pracownika Naukowego, 2020, https://instytucja.pan.pl/images/2020/kodeks/Kodeks_Etyki_Pracownika_Naukowego_Wydanie_III_na_stron%c4%99.pdf (dostęp: 15.05.2023).

⁵⁴ H. Izdebski, J.M. Zieliński, *op. cit.*, s. 47; A. Balicki, M. Pyter, B. Zięba, *op. cit.*, s. 13–14.

Oceniając wpływ wyniku szacowania wagi i wiarygodności postawionych zarzutów na celowość odsunięcia nauczyciela akademickiego od wykonywanych obowiązków, w pierwszej kolejności należy ustalić treść zasad i standardów obowiązujących na uczelni, na czym powinno polegać osiągnięcie celów i misji, do rzeczywistnienia których powinny dążyć w swojej działalności. Należy do tego wykorzystać wymienione wyżej unormowania aktów normatywnych prawa powszechnie obowiązującego oraz aktów prawnych obowiązujących jedynie konkretne uczelnie, a dotyczących zasad i standardów obowiązujących zatrudnionych tam nauczycieli akademickich, celów działalności uczelni i jej misji (statut, uchwały senatu uczelni), a także aktów ustalających krajowe standardy, niemających cechy prawa powszechnie obowiązującego. Następnie należy oszacować, czy i na ile sprawstwo przestępstwa objętego postawionym nauczycielowi akademickiemu zarzutem pozostaje w sprzeczności z zasadami i standardami obowiązującymi na uczelni oraz jak bardzo narusza ono te zasady i standardy. Oceny wymaga również to, na ile naruszenie obowiązujących zasad i standardów uniemożliwia realizację misji uczelni, jej celów. Jeżeli waga postawionego zarzutu jest znaczna, obejmuje on zbrodnię czy występki prowadzący do naruszenia praw autorskich bądź wiarygodności dokumentów czy też występkę skierowane przeciwko obyczajności i wolności seksualnej instytucji państwowych i samorządowych bądź niektóre występkę przeciwko wolności sumienia i wyznania, a sprawstwo nauczyciela akademickiego jego popełnienia jest wysoce prawdopodobne (graniczy niemal z wiarygodnością), należy przyjąć, że naruszone zostały standardy i zasady, które należy wskazać. To z kolei uniemożliwia realizację misji uczelni, np. kształtowanie postaw obywatelskich czy uczestnictwo w rozwoju społecznym. Jeżeli interpretacja art. 302 ust. 1 doprowadzi do takiej konkluzji, to wystąpi okoliczność uzasadniająca zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków.

Oszacowując zasadność zastosowania fakultatywnego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, należy uwzględnić jeszcze jedną przesłankę, która nie jest unormowana w art. 302 ust. 1. Chodzi tu o charakter tej instytucji i wynikającą z tego celowość jej zastosowania. Zawieszenie w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego jest tymczasowym środkiem o charakterze zapobiegawczym⁵⁵. Ma ono na celu zabezpieczyć prawidłowy przebieg postępowania dyscyplinarnego bądź karnego, np. przez uniemożliwienie bezprawnego wpływania przez nauczyciela akademickiego, któremu postawiono zarzuty, na świadków, niszczenie lub ukrywanie dokumentów bądź innych dowodów. Można też przyjąć, że ma zabezpieczyć pracodawcę (uczelnę) przed negatywnymi następstwami umożliwienia nauczycielowi akademickiemu pełnienia obowiązków nauczyciela akademickiego – takimi, które jako rezultat wykonywania

⁵⁵ P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 302*, teza 3.

obowiązków nauczyciela akademickiego będą się negatywnie odbijać na realizacji przez uczelnię jako pracodawcę jej misji oraz będą świadczyć o przestrzeganiu w niej standardów i zasad etycznych. Tych, które naruszają obowiązek wynikający dla nauczyciela akademickiego z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. w zw. z art. 100 § 2 pkt 4 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy⁵⁶, tj. dbania o dobre imię pracodawcy i naruszających zarazem obowiązek lojalności pracownika względem pracodawcy⁵⁷.

SKUTKI PRAWNE ZAWIESZENIA NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO W PEŁNIENIU OBOWIĄZKÓW

Ustalenie skutków prawnych zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu jego obowiązków wymaga doprecyzowania, kogo może dotyczyć zawieszenie. Otóż art. 302 nie pozostawia wątpliwości, że jest to nauczyciel akademicki. Zgodnie z art. 112 p.s.w.n. pracownikami uczelni są nauczyciele akademicki oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi. Kodeks pracy definiuje pracownika jako osobę zatrudnioną na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę (art. 2). W rozumieniu Kodeksu pracy pracownikiem nie jest osoba wykonująca zadania nauczyciela akademickiego na podstawie umowy cywilnoprawnej. Skutkiem tego należałoby przyjąć, że zawieszony może być tylko ten nauczyciel akademicki, który jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru lub mianowania, przy czym stosownie do unormowania art. 117 ust. 1 p.s.w.n. nawiązanie stosunku pracy z pracownikiem uczelni następuje na podstawie umowy o pracę. Tym samym na podstawie art. 302 ust. 1 i 2 zawieszony może być tylko ten nauczyciel akademicki, który jest zatrudniony w uczelni na podstawie umowy o pracę. Nie ma przy tym znaczenia, czy jest to umowa na czas nieokreślony czy też na czas określony. Skutki prawne zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków nauczyciela akademickiego będą więc występować na gruncie istniejącej między pracownikiem (nauczycielem akademickim) a pracodawcą (uczelnią) szczególnej więzi prawnej o charakterze zobowiązaniowym, jakim jest stosunek pracy.

Opisując stosunek pracy, W. Muszalski i B. Godlewska-Bujok dochodzą do wniosku, że charakterystyczne elementy stosunku pracy opartego na umowie o pracę są następujące: podporządkowanie pracownika kierownictwu podmiotu zatrudniającego, obowiązek osobistego wykonywania pracy, bezwzględnie odpłatny charakter pracy, spoczywanie ryzyka przedsięwzięcia na podmiocie zatrud-

⁵⁶ T.j. Dz.U. 2022, poz. 1510, dalej: k.p.

⁵⁷ Por. postanowienie SN z dnia 28 kwietnia 1997 r., I PKN 118/97, OSNP 1998, nr 7, poz. 206; postanowienie SN z dnia 5 sierpnia 2020 r., I PK 245/19.

nijającym⁵⁸. W tak rozumianym stosunku pracy jako cechy pracy należy wskazać: jej zarobkowy charakter, czyli to, że jest wykonywana za wynagrodzeniem; musi być wykonywana osobiście przez pracownika, z możliwością wyręczenia się inną osobą, za zgodą pracodawcy, do wykonania niektórych czynności; polega na powtarzanych w codziennych lub dłuższych odstępach czasu czynnościach, nie jest więc jednorazowym wytworem (dziełem) lub czynnością jednorazową; wykonywana jest „na ryzyko” pracodawcy, który z reguły dostarcza pracownikowi narzędzi, materiałów i innych środków niezbędnych do wykonywania umówionych obowiązków oraz ponosi ujemne konsekwencje niezawinionych błędów popełnianych przez pracownika (tzw. ryzyko osobowe), a ponadto w zasadzie jest obowiązany spełniać wzajemne świadczenie na rzecz pracownika w przypadkach zakłóceń w funkcjonowaniu zakładu pracy, np. przestojów (tzw. ryzyko techniczne) lub złej kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa (tzw. ryzyko gospodarcze); świadczona jest „pod kierownictwem” pracodawcy, co oznacza, że pracownik powinien stosować się do poleceń przełożonych, które dotyczą pracy (art. 100 § 1 k.p.), a także pozostawać do dyspozycji pracodawcy w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy (art. 128 k.p.)⁵⁹.

Z treści art. 302 ust. 1 wynika, że skutki prawne związane z zawieszeniem nauczyciela akademickiego ograniczają się jedynie do jego obowiązków. Jednak z unormowania art. 302 ust. 3 oraz art. 303 ust. 1 p.s.w.n. wynika, że dotyczą też jego praw.

Podstawowe obowiązki nauczyciela akademickiego wynikają z art. 115 ust. 1 i 2 p.s.w.n. W myśl ust. 1 w przypadku nauczyciela akademickiego będącego pracownikiem: dydaktycznym – należy do nich kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów (pkt 1); badawczym – należy do nich prowadzenie działalności naukowej lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów (pkt 2); badawczo-dydaktycznym – należy do nich prowadzenie działalności naukowej, kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów (pkt 3). Na mocy ust. 2 nauczyciel akademicki jest obowiązany do uczestniczenia w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz do stałego podnoszenia kompetencji zawodowych. Należy zwrócić uwagę na to, że art. 302 ust. 1 nie daje rektorowi możliwości zawieszenia tylko w pełnieniu niektórych obowiązków przez nauczyciela akademickiego⁶⁰. Rektor nie może więc za pomocą art. 302 ust. 1 modyfikować zakresu zadań podlegających ograni-

⁵⁸ W. Muszalski, B. Godlewska-Bujok, *Komentarz do art. 22*, [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, red. W. Muszalski, K. Walczak, Legalis 2021, teza 3.

⁵⁹ T. Zieliński, G. Goździewicz, [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, red. L. Florek, Warszawa 2017, s. 184–185.

⁶⁰ Wyrok NSA z dnia 27 października 2017 r., I OSK 667/17, CBOSA; wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2020 r., I OSK 2405/19, CBOSA. Oba wyroki dotyczą stosowania art. 147 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, jednak ich tezy dotyczące zakresu zawie-

zeniu i tym samym w praktyce zakresu obowiązków spoczywających na nauczycielu akademickim. Zawieszony nauczyciel akademicki nie ma więc obowiązku w okresie zawieszenia wykonywania żadnego obowiązku z art. 115 ust. 1 i 2. Artykuł 115 normuje szczególne obowiązki, jakie spoczywają na nauczycielu akademickim. Przepis ten jest zatem *lex specialis* w stosunku do art. 100 k.p. Nie wyklucza to jednak obowiązku nauczyciela akademickiego realizacji dyspozycji art. 100 k.p. Skutkiem zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków będzie zatem również brak powinności podporządkowania się w okresie zawieszenia dyspozycji art. 100 k.p. Pracodawca w okresie zawieszenia traci możliwość żądania od nauczyciela akademickiego wykonywania obowiązków, o których stanowi art. 115 p.s.w.n. i art. 100 k.p. W czasie zawieszenia nauczyciel akademicki zatem nie ma obowiązku świadczenia pracy, a pracodawca nie ma prawa żądać od nauczyciela akademickiego świadczenia na jego rzecz pracy. Jednocześnie w okresie zawieszenia nauczyciel akademicki traci prawo do żądania dopuszczenia go do świadczenia pracy.

Okres zawieszenia nauczyciela akademickiego nie może trwać dłużej niż 6 miesięcy. Taka redakcja art. 302 ust. 3 zd. 1 wydaje się dawać rektorowi możliwość zawieszenia nauczyciela akademickiego na okres krótszy niż 6 miesięcy i jednoczesnego przedłużania trwania zawieszenia, przy czym w takim przypadku łączny okres przedłużenia nie może być dłuższy niż 6 miesięcy. Jednakże gdy uwzględnimy treść zd. 2 art. 302 ust. 3, to jednoznacznie wynika z niego, że przedłużenie zawieszenia nauczyciela akademickiego może mieć miejsce o kolejne 6 miesięcy jedynie wówczas, gdy przeciwko nauczycielowi akademickiemu toczy się postępowanie karne. Wykorzystanie zwrotu „o kolejne 6 miesięcy” wskazuje, że przedłużenie może mieć miejsce po upływie 6 miesięcy zawieszenia oraz że każde przedłużenie musi nastąpić na okres 6 miesięcy. Gdyby więc przyjąć, że działając na podstawie art. 302 ust. 3 zd. 1, rektor może zawiesić nauczyciela akademickiego na okres krótszy niż 6 miesięcy, to takie zawieszenie nie mogłoby być przedłużone z dwóch względów. Po pierwsze, przedłużenie może mieć miejsce po upływie 6 miesięcy zawieszenia. Po drugie, przedłużenie może nastąpić z uwagi na toczące się postępowanie karne, co wyklucza możliwość przedłużenia pierwszego zawieszenia w przypadku zastosowania go w związku z toczącym się postępowaniem dyscyplinarnym. Działając na podstawie art. 302 ust. 3 zd. 1, rektor nie może więc zawiesić nauczyciela akademickiego (po raz pierwszy) na okres krótszy niż 6 miesięcy i jednocześnie nie może zawiesić nauczyciela akademickiego na okres dłuższy niż 6 miesięcy. Użycie w art. 302 ust. 3 zd. 2 zwrotu „przedłużany” wskazuje, że przedłużanie może mieć miejsce tak wiele razy, jak

szenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków zachowują pełną aktualność na gruncie stosowania art. 302 p.s.w.n.

długo toczy się przeciwko nauczycielowi akademickiemu postępowanie karne⁶¹. Okres pierwszego zawieszenia nauczyciela akademickiego co do zasady kończy się wraz z upływem 6-miesięcznego terminu zawieszenia. Przy czym z uwagi na to, że rektor może zawiesić nauczyciela akademickiego w związku z toczącym się przeciwko niemu postępowaniem dyscyplinarnym bądź karnym, w przypadku gdy przed upływem 6-miesięcznego terminu zawieszenia zakończy się postępowanie dyscyplinarne bądź karne, kończy się też termin zawieszenia. W przypadku przedłużania zawieszenia jego czas trwania kończy się wraz z końcem postępowania karnego toczącego się przeciwko nauczycielowi akademickiemu. W przypadku obligatoryjnego zawieszenia postępowania w związku z tymczasowym aresztowaniem nauczyciela akademickiego czas trwania zawieszenia kończy się wraz z końcem tymczasowego aresztowania.

Zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków nie pozostaje bez wpływu na wysokość pobieranego przez niego w okresie zawieszenia wynagrodzenia. Artykuł 303 w ust. 1 normuje przesłanki obligatoryjnego i fakultatywnego obniżenia wynagrodzenia zasadniczego. To pierwsze następuje wraz z tymczasowym aresztowaniem nauczyciela akademickiego, a to drugie może być przez rektora zastosowane w okresie zawieszenia nauczyciela akademickiego. W obu przypadkach obniżenie wynagrodzenia zasadniczego nie może być wyższe niż 50%. Również w obu przypadkach niezbędna jest decyzja rektora. Jeżeli chodzi o obniżenie obligatoryjne, będzie ono dotyczyć wysokości obniżki, a w przypadku obniżenia fakultatywnego – samego faktu obniżenia i jego wysokości. Co istotne, pierwsza decyzja musi być wydana (obniżenie obligatoryjne), a druga może być wydana (obniżenie fakultatywne). Z art. 303 ust. 1 wynika, że obniżeniu podlega jedynie wynagrodzenie zasadnicze, natomiast zmienne składniki wynagrodzenia w okresie zawieszenia nie przysługują (art. 303 ust. 1 zd. 2). W okresie zawieszenia nie przysługuje więc dodatek funkcyjny, dodatek zadaniowy, wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe albo godziny nadliczbowe, dodatek za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych, inne dodatki, jeżeli zostały określone w zakładowym układzie zbiorowym pracy albo regulaminie wynagradzania (art. 136 ust. 2 pkt 1, 2, 3, 4 i 6). Jak wynika z art. 303 ust. 1, obniżenie wynagrodzenia zasadniczego oraz niewypłacanie zmiennych składników wynagrodzenia następuje począwszy od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym nastąpiło zawieszenie. W okresie zawieszenia w pełnej wysokości

⁶¹ E. Ura, *Komentarz do art. 302*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, red. K.W. Baran, LEX/el. 2020, teza 6 (stan prawny na 9 września 2022 r.).

wypłacany jest dodatek za staż pracy⁶². Stosownie do unormowania art. 136 ust. 1 pkt 1 i 2 p.s.w.n. jest on niezależnym od wynagrodzenia zasadniczego elementem stałych składników wynagrodzenia. Artykuł 303 ust. 1 stanowi zaś, że obniżeniu podlega jedynie wynagrodzenie zasadnicze, a zmienne składniki wynagrodzenia nie są wypłacane.

Wiele o charakterze obniżenia wynagrodzenia zasadniczego mówi unormowanie art. 303 ust. 2. Wynika z niego, że jeżeli postępowanie dyscyplinarne bądź karne zakończy się umorzeniem z powodu braku dowodów winy albo orzeczeniem lub wyrokiem uniewinniającym, nauczycielowi akademickiemu wypłaca się część wynagrodzenia, o którą zostało ono obniżone. Powiązanie obniżenia wynagrodzenia zasadniczego z winą wskazuje, że obniżenie ma charakter dodatkowej – obok odsunięcia od wykonywania obowiązków – dolegliwości stosowanej bądź mogącej być stosowaną wobec nauczyciela akademickiego⁶³, przy czym jest to dolegliwość, która dotyka nie tylko osobę nauczyciela akademickiego, ale i jego rodzinę. Dlatego obniżenie wynagrodzenia zasadniczego musi być stosowane ze szczególną rozważą. Ustawa nie wskazuje okoliczności, które należy wziąć pod uwagę, określając wysokość, o którą obniża się wynagrodzenie zasadnicze. Z racji tego, że obniżenie dotyka oprócz nauczyciela akademickiego także jego rodzinę, pod uwagę powinno się brać okoliczności świadczące o sytuacji materialnej i rodzinnej nauczyciela akademickiego oraz członków jego rodziny pozostających z nim we wspólnym gospodarstwie domowym⁶⁴. Skoro obniżenie wynagrodzenia zasadniczego stanowi dodatkową dolegliwość, to pod uwagę powinno się też brać rodzaj przewinienia dyscyplinarnego bądź przestępstwa, popełnienie którego zarzucono nauczycielowi akademickiemu⁶⁵. Następstwem tego, że art. 303 ust. 1 normuje dodatkową dolegliwość związaną z zawieszeniem nauczyciela akademickiego, jest to, że powinien on podlegać ścisłej wykładni. Nie jest dopuszczalna wykładnia rozszerzająca. To zaś bezpośrednio rzutuje na sposób jego stosowania. Następstwem tego, że art. 303 ust. 1 podlega ścisłej wykładni, jest to, że należy przyjąć, iż w przypadku zakończenia postępowania dyscyplinarnego lub karnego umorzeniem z powodu braku dowodów winy albo orzeczeniem lub wyrokiem uniewinniającym nauczycielowi akademickiemu wypłaca się jedynie część wynagrodzenia zasadniczego, o którą zostało ono obniżone. Obniżeniu podlega bowiem tylko wynagrodzenie zasadnicze (art. 303 ust. 1). Zwrotowi nie podlegają więc zmienne składniki wynagrodzenia, o których stanowi art. 136

⁶² I. Sierocka, *Komentarz do art. 138*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce...*, teza 4 (stan prawny na 9 września 2022 r.).

⁶³ P. Wojciechowski, *Komentarz do art. 303*, [w:] J. Woźnicki (red.), I. Degtyarova, M. Dokołowicz, M. Hulicak, T. Jędrzejewski, A. Mrozowska, *op. cit.*, teza 8 (stan prawny na 9 września 2022 r.).

⁶⁴ Por. *ibidem*, teza 5.

⁶⁵ Por. *ibidem*.

ust. 2⁶⁶, te bowiem w całości nie przysługują w okresie zawieszenia, a nie podlegają obniżeniu.

Z powyższych wywodów wynika, że w czasie zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków stosunek pracy łączący go z uczelnią ulega modyfikacji. Następuje to w zakresie obowiązku osobistego świadczenia pracy, podporządkowania się pracodawcy oraz odpłatnego charakteru pracy (wynagrodzenia). W zakresie osobistego świadczenia pracy modyfikacja polega na zniesieniu tego obowiązku. W zakresie podporządkowania się pracodawcy modyfikacja polega na zwolnieniu nauczyciela akademickiego od obowiązku podporządkowania się kierownictwu uczelni przy realizacji obowiązków wynikających z art. 115 p.s.w.n. W przypadku odpłatności pracy modyfikacja polega na zmianie wysokości wynagrodzenia zasadniczego przysługującego nauczycielowi akademickiemu. Każda z powyższych modyfikacji ma charakter czasowy. Występuje jedynie przez okres zawieszenia nauczyciela akademickiego. Żadna z nich nie pozbawia stosunku prawnego łączącego nauczyciela akademickiego z uczelnią jego charakteru. Co więcej, żadna z modyfikacji nie skutkuje rozwiązaniem stosunku pracy. Modyfikacje oddziałują natomiast na sposób realizacji postanowień stosunku pracy łączącego nauczyciela akademickiego z uczelnią. Wpływają też na prawa i obowiązki obu stron stosunku pracy. Z jednej strony pozbawiają nauczyciela akademickiego szeregu praw przysługujących mu jako pracownikowi, z drugiej zaś pozbawiają niektórych praw, które przysługują uczelni jako pracodawcy (np. prawa do żądania świadczenia pracy, stawiennictwa się w pracy). Dlatego rektor, sięgając po art. 302 ust. 1, powinien brać pod uwagę, oprócz przesłanek bezpośrednio wynikających z tego unormowania, również interes uczelni. Szacując natężenie wystąpienia przesłanek fakultatywnego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, rektor powinien również uwzględnić, czy i na ile czasowe odsunięcie nauczyciela akademickiego zakłóci działalność naukowo-dydaktyczną uczelni i jakie będzie to miało dla uczelni skutki. Nie można wszak wykluczyć sytuacji, w której nauczyciel akademicki, w stosunku do którego rozważane jest zastosowanie art. 302 ust. 1, odgrywa główną rolę w kluczowych z punktu widzenia działalności uczelni badaniach naukowych. Szacowania wymagać tu będzie zatem waga i wiarygodność sprawstwa postawionych zarzutów oraz interes uczelni jako jednostki naukowo-dydaktycznej.

PODSUMOWANIE

Zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków jest elementem postępowania dyscyplinarnego o charakterze tymczasowego środka zapobiegawczego. Jego stosowanie wywołuje skutki zarówno w sferze prawnej, jak

⁶⁶ Zob. odmienny pogląd: *ibidem*, teza 8.

i w sferze faktycznej. W sferze prawnej, gdyż modyfikuje stosunki prawne między nauczycielem akademickim a uczelnią oraz ogranicza wolności osobiste jednostki gwarantowane Konstytucją RP, jak wolność wykonywania zawodu. W sferze faktycznej, gdyż oddziałuje na realizację przez uczelnię jej zadań naukowych i dydaktycznych oraz może powodować pogorszenie sytuacji ekonomicznej rodziny nauczyciela akademickiego. Stosowanie fakultatywnego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków musi być więc powiązane z wnikliwą analizą okoliczności faktycznych i prawnych, wystąpienie których umożliwiła rektorowi wprowadzenie w życie unormowania art. 302 ust. 1 p.s.w.n. Wymaga od niego również dokładnego i z namysłem szacowania (ważenia) wpływu tych okoliczności na interes prawny i faktyczny uczelni oraz na interes faktyczny (ekonomiczny) rodziny nauczyciela akademickiego. Niezachowanie tych wymogów będzie prowadziło do pochopnego stosowania fakultatywnego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, następstwem czego będzie jego nadużywanie. To zaś może spowodować, że z instytucji mającej w założeniu chronić uczelnię przed negatywnymi następstwami popełnienia przez jej pracownika deliktu dyscyplinarnego bądź przestępstwa, zmieni się w instrument represji, szykanowania.

Nadmienić też trzeba, że dla stosowania fakultatywnego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków znaczenie będzie miało to, czy jest to instytucja wyłącznie prawa prywatnego czy też wyłącznie prawa publicznego, a może jest to instytucja, którą należy traktować jako należącą zarówno do prawa prywatnego, jak i do prawa publicznego. Odpowiedź na to pytanie wykracza jednak poza ramy niniejszego opracowania. Niemniej stosując fakultatywne zawieszenie nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, należy być świadomym tego, czy i jakie dobro chronimy oraz jak wiele możemy poświęcić dla jego ochrony.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Balicki A., Pyter M., Zięba B., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Legalis 2021.
- Chmielnicki P., Stec P., *Komentarz do art. 147, [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. P. Chmielnicki, P. Stec, LEX/el. 2017.
- Eichstaedt K., *Komentarz do art. 71, [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kuroski, Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, LEX/el. 2021.
- Izdebski H., Zieliński J.M., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Korybski A., Leszczyński L., *Stanowienie i stosowanie prawa. Elementy teorii*, Warszawa 2015.
- Leszczyński L., *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001.
- Mucha D., *Komentarz do art. 147, [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. P. Chmielnicki, P. Stec, LEX/el. 2017.
- Muszalski W., Godlewska-Bujok B., *Komentarz do art. 22, [w:] Kodeks pracy. Komentarz*, red. W. Muszalski, K. Walczak, Legalis 2021.

- Paluszkiewicz H., *Komentarz do art. 71*, [w:] K. Dudka (red.), M. Janicz, C. Kulesza, J. Matras, H. Paluszkiewicz, B. Skowron, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, LEX/el. 2020.
- Sierocka I., *Komentarz do art. 138*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, red. K.W. Baran, LEX/el. 2020.
- Stefański R.A., *Komentarz do art. 71*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1: *Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, LEX/el. 2017.
- Ura E., *Komentarz do art. 302*, [w:] *Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, red. K.W. Baran, LEX/el. 2020.
- Wiak K., [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. M. Pyter, Warszawa 2012.
- Wojciechowski P., *Komentarz do art. 302*, [w:] J. Woźnicki (red.), I. Degtyarova, M. Dokowicz, M. Hulicak, T. Jędrzejewski, A. Mrozowska, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, LEX/el. 2019.
- Wojciechowski P., *Komentarz do art. 303*, [w:] J. Woźnicki (red.), I. Degtyarova, M. Dokowicz, M. Hulicak, T. Jędrzejewski, A. Mrozowska, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, LEX/el. 2019.
- Zieliński T., G. Goździewicz, [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, red. L. Florek, Warszawa 2017.

MISCELLANEOUS

- Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, LEX/el. 2021.

NETOGRAFIA

- Kodeks Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych, 2007, <http://www.frp.home.pl/pliki/kodeks.pdf> (dostęp: 15.05.2023).
- Kodeks Etyki Pracownika Naukowego, 2020, https://instytucja.pan.pl/images/2020/kodeks/Kodeks_Etyki_Pracownika_Naukowego_Wydanie_III_na_stron%4%99.pdf (dostęp: 15.05.2023).

AKTY PRAWNE

- Dekret Rady Ministrów z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz.U. 1947, nr 66, poz. 415, ze zm.).
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie wkładu instytucji europejskich w konsolidację i postępy procesu bolońskiego (2011/2180 (INI)) (Dz.Urz. UE C 251 E/04, 31.08.2013).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia (Dz.U. 2022, poz. 1236).
- Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 lutego 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół (Dz.U. 1928, nr 24, poz. 204, ze zm.).
- Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich (Dz.U. 1920, nr 72, poz. 494).
- Ustawa z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (Dz.U. 1933, nr 29, poz. 247, ze zm.).
- Ustawa z dnia 22 lutego 1937 r. o prywatnych szkołach wyższych (Dz.U. 1937, nr 13, poz. 89).
- Ustawa z dnia 2 lipca 1937 r. o zmianie ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (Dz.U. 1937, nr 52, poz. 406).
- Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz.U. 1952, nr 6, poz. 38, ze zm.).
- Ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych (Dz.U. 1958, nr 68, poz. 336, ze zm.; Dz.U. 1973, nr 32, poz. 191).

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 1972 r. – Karta praw i obowiązków nauczyciela (Dz.U. 1972, nr 16, poz. 114, ze zm.).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1510).
- Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1982, nr 14, poz. 113, ze zm.).
- Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1990, nr 65, poz. 385, ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1138).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1375).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365, ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. 2022, poz. 574).
- Ustawa z dnia 1 października 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. 2021, poz. 2141).
- Zalecenie Komisji z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych (2005/251/WE) (Dz.Ur. UE L 75/67, 22.03.2005).

ORZECZNICTWO

- Postanowienie SN z dnia 28 kwietnia 1997 r., I PKN 118/97, OSNP 1998, nr 7, poz. 206.
- Postanowienie SN z dnia 5 sierpnia 2020 r., I PK 245/19.
- Wyrok NSA z dnia 9 kwietnia 2010 r., II OSK 1487/09, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 20 lipca 2010 r., II OSK 1246/09, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 10 lipca 2012 r., II OSK 694/11, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 13 stycznia 2016 r., II GSK 2892/14, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 27 października 2017 r., I OSK 667/17, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2020 r., I OSK 2405/19, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 15 grudnia 2021 r., III OSK 4343/21, CBOSA.
- Wyrok NSA z dnia 24 marca 2022 r., III OSK 1028/21, CBOSA.
- Wyrok SA w Krakowie z dnia 22 września 2017 r., III APa 15/17, LEX nr 2396232.
- Wyrok TK z dnia 11 maja 2007 r., K 2/07, OTK-A 2007, nr 5, poz. 48.

ABSTRACT

The article characterizes the institution of suspension of an academic teacher from his duties currently functioning in domestic Polish law. It is divided into six parts. The study discusses the evolution of the suspension of an academic teacher from his duties since 1990, the forms of suspension, the formal and substantial prerequisites for the optional suspension and the legal consequences of the suspension of an academic teacher. The issue of the functioning of the institution in question as part of disciplinary proceedings has been presented both from the theoretical and legal aspect, as well as from the point of the regulations of criminal procedure and labor law. The article draws on the body of literature on the suspension of an academic teacher in the performance of his duties and the case law of common courts and the Supreme Administrative Court.

Keywords: academic teacher; suspension from duties; forms of suspension; legal consequences; disciplinary proceedings

ABSTRAKT

W artykule scharakteryzowano funkcjonującą obecnie w polskim porządku prawnym instytucję zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków. W opracowaniu omówiono ewolucję zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków od 1990 r., formy zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków, przesłanki formalne i materialne fakultatywnego zawieszenia nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków oraz skutki prawne zawieszenia nauczyciela akademickiego. Problematyka funkcjonowania omawianej instytucji jako części postępowania dyscyplinarnego przedstawiona została zarówno w aspekcie teoretyczno-prawnym, jak i z uwzględnieniem regulacji w ramach prawa postępowania karnego i prawa pracy. W artykule wykorzystano dorobek piśmiennictwa poświęconego zawieszeniu nauczyciela akademickiego w pełnieniu obowiązków oraz orzecznictwo sądów powszechnych i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Słowa kluczowe: nauczyciel akademicki; zawieszenie w pełnieniu obowiązków; formy zawieszenia; skutki prawne; postępowanie dyscyplinarne